

Интегрирана градска среда – възможности и проблеми, свързани с нейното постигане

Столична община – град София

Резюме

Увеличаването на населението в градовете е една от основните тенденции в демографското развитие в глобален мащаб, наред с общото нарастване на населението и увеличаване дела на възрастното население. Тази тенденция се наблюдава и в глобален мащаб, страните от ЕС, също и в България, където за около 125 години градското население в България е нарастнало 3,5 пъти.

В следствие на регистрираната тенденция на усилена урбанизация, градовете днес са се превърнали в политически и административни, икономически центрове, като място, където „се събират“ обслужването и услугите, комуникацията, иновациите и креативността. Това обуславя тяхната роля на основен „двигател“ за растеж, но в същото време обуславя и концентрацията на проблеми като безработицата, бедността, сегрегацията, замърсяването и унищожаването на околната среда. В този смисъл градовете днес вече не са само териториални селищни единици, а места от фундаментално значение за бъдещето, където се осъществява сложно социално взаимодействие, което изисква интегрирано управление с поглед към това бъдеще.

Заедно с перспективите, които предлагат, урбанизацията и градската среда са изправени и предпоставят редица екологични и социални проблеми (качество на въздуха, обем на движението и задръстванията, високи нива на емисии на парникови газове, генериране на голямо количество отпадъци и отпадни води, недостиг на тихи зони и зелени площи като места за спорт, игра и отдих). Проблемите от екологичен характер в градска среда са особено сложни и взаимно свързани. Тези проблеми се дължат отчасти на промени в начина на живот и демографски процеси като нарастваща зависимост от използването на лични автомобили; повишаване на броя на домакинствата, състоящи се от едно лице; нарастване на потреблението на ресурси на глава от населението. Като резултат посочените по-горе определят качеството на живот на гражданите чрез влиянието, което оказват върху характеристиките на заобикалящата околна среда, респективно пълноценната почивка и възстановяване, здравето, и като последствие и върху икономическите показатели.

Отговор на нуждата от отговорна към бъдещето политика е концепцията за устойчиво развитие. Принципът за трите неделими елемента на устойчивото развитие – *икономически, социален и екологичен* – е широко залегнал при дефинирането на Европейската политика. Като страна, членка на Европейския съюз, стратегическите документи на България следват и са изработени в съответствие със стратегическите документи на ЕС, като Лисабонската стратегия, Стратегията на ЕС за устойчиво развитие, Стратегическите насоки за общността и др. Основен стремеж на националните, областните и местните политики в страната днес е интегрираното устойчиво развитие, както и управлението на околната среда като условие за

осигуряване на благоприятна бизнес и социална среда и повишаване качеството на живот на гражданите.

Широко прието е, че само интегриран и устойчив подход към градското развитие (взаимна обвързаност и съгласуваност на секторните политики и различните им административни равнища) може да позволи на градовете да отговорят на предизвикателствата на глобализацията, демографските и климатичните промени. Успешното прилагане на интегрирания подход определя постигането на интегрирана градска среда, която от своя страна, е пряко свързана с качеството на живот на хората.

Предвид тази обвързаност, изследването си постави за цел идентифицирането на основните проблеми за прилагане на интегриран подход от гледна точка на екологичните аспекти на етапите на планиране и прилагане на българската регионална политика в първия програмен период на България – 2007-2013г. Обект на изследването е Столична община – като най-близкото управленско ниво до населено място – град, град София – като следващ в най-голяма степен гореописаните тенденции на урбанизация и добре илюстриращ интересуващата ни проблематика.

За целта беше направен общ преглед на основни законови и планиращи документи в България за периода 2007 – 2013г. и обстоен анализ на основния планиращ документ на местно ниво, в който концепцията за устойчиво развитие в най-практична степен следва да намира своето отражение – Общинския план за развитие на Столична община. Във връзка с идентифицирането на проблеми пред прилагането следваше да се анализира и междинната оценка на плана, но поради липса на направена такава, и, доколкото е релевантна, беше разгледана междинната оценка на областната стратегия.

Към документалния анализ в дипломната работа бяха включени и данните от направени пет дълбочинни интервюта, проведени със: заместник-кмет “Зелена система, екология и земеползване” на общината; изпълняващ длъжността директор на дирекция „Кохезионна политика за околна среда“ и ръководител на Управляващия орган на Оперативна програма „Околна среда 2007-2013г.“; Изпълнителен Директор на Асоциацията на еколозите от общините в България – АСЕКОБ; Независим експерт планиране и административен капацитет; прилагане на проекти, свързани с политиките на ЕС в областта на регионално развитие, опазване на околната среда, развитие на селските райони; Независим експерт планиране и изпълнение на документи за териториално развитие, секторни и екологични политики.

С цел разглеждане на проблема и от гледна точка на обществените нагласи за състоянието и опазването на градската околна среда на жителите на София, беше проведен вторичен анализ на данни от национални социологически проучвания на пълнолетното население на страната, във връзка с Междинна и текуща оценки на Оперативна програма „Околна среда 2007 - 2013“ (ОПОС), релевантна по темата като основния финансов инструмент за усвояване на европейски средства и постигане на устойчиво градско развитие, от гледна точка на екологичния аспект.

Основните изводи от проведения многоаспектен анализ потвърдиха основната хипотеза на изследването. Принципите на устойчивото развитие и интегрираният подход към

управлението на околната среда са формално възприети на ниво законодателство, но все още остават нереализирани при практическото прилагане.

По отношение на екологичния аспект законово е регламентирана съгласуваност между секторните политики и различните им административни равнища, което може да се отчете като добра теоретична основа за постигане на устойчиво градско развитие.

Като цяло в общинския план екологичният аспект се разглежда през концепцията за устойчиво развитие, а приоритетите са насочени към балансиран растеж. Формулираните цели, обаче, са прекалено общи и няма достатъчна конкретизация както на мерките, така и на финансовия ресурс за тяхното изпълнение.

Анализираните проблеми показват, че заложеният на етапа на планиране интегриран подход по-скоро остава декларативен, което предполага определянето на плана като по-скоро неефективен. За ограничения напредък в областта на екологията от изпълнението на плана говори и слабото представяне на София в класацията на „Зелен индекс на европейските градове, 2009г.“, където в различните категории София заема последното и предпоследното място.

Многообразието от източници на информация позволи да се открие значението на социалния капитал и да се достигне до най-значимия извод на изследването, а именно за човешкия фактор като основополагащ и определящ успеха и ефективността на замислената политика за устойчиво и балансирано развитие.

Информирането и въвличането на частния и неправителствения сектор, на гражданското общество, в процесите на реализация на местната политика, е „изворът“ както на възможностите, така и на проблемите за прилагане на интегриран подход. Разбирането на принципите на устойчивото развитие и наличието на екологична култура в съзнанието на различните социални групи стоят в основата на постигането на интегрирана градска среда, защото само хората могат да бъдат агенти на позитивната промяна и чрез екологично отговорни модели на поведение да осигурят устойчивостта. Това се потвърждава и от констатираната корелация между наличието на активно гражданско общество и отчетен добър резултат в индекса на зелените градове.